

Hyvän työrauhan rakennusaineita – opettajan luokanhallinnan taitojen kehittäminen koulun arjessa

Kohderyhmä: Ala- ja yläkoulujen opettajat, erityisopettajat

Kouluttaja: Tiina Kiiski, KM, EO, työnohjaaja STOrY, työyhteisösovittelun asiantuntija

Tiivistelmä koulutussisällöistä

Koulutuksessa käydään läpi keinoja, jotka auttavat opettajia yhdessä rakentamaan ohjaukseen käytänteitä, joiden avulla voidaan tukea oppilaiden käyttäytymisen säätelyn taitojen kehittymistä ja parantaa hyvän työrauhan rakentamista kouluympäristössä. Fokuksena ei ole ratkaista työrauhaproblematiikkaa koko koulutoiminnan tasolla, vaan keskittyä siihen, mitä yksittäinen opettaja tai ohjaaja voi tehdä. Koulutuksessa annetaan eväitä oppilasryhmän käyttäytymisen ohjaamisen suunnitteluun ja toteutukseen, jotta puitteet oppimiselle olisivat mahdollisimman suotuisat.

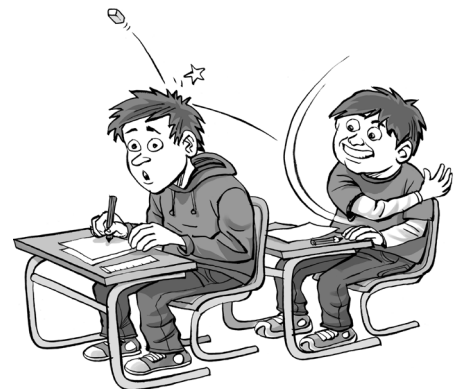
Työrauhan rakentamisessa harjoitus tekee mestarin ja siinä missä oppilaat harjoittelevat säätämään omaa käyttäytymistään työrauhaa tukevalla tavalla, opettajat puolestaan harjoittelevat niiden keinojen käyttämistä, joilla oppilaiden itsesäätelytaitoja voidaan ryhmässä suotuisasti tukea. Onnistuakseen tässä, opettajat tarvitsevat tietoa käyttäytymisen ohjaamisesta (=myönteisen käyttäytymisen tukemisesta) ja keinoja luokanhallintaan. Kaiken pohjana on toimiva vuorovaikutus ja turvallinen ilmapiiri koulu yhteisössä.

Uuden opetussuunnitelman ja työrauhan linkittyminen

Uusi opetussuunnitelma edellyttää opettajilta entistä enemmän huomion kiinnittämistä oppilaiden toiminnanohjauksen taitojen ohjaamiseen sekä keinoihin, joiden avulla opettaja kykenee suuntaamaan ja ylläpitämään oppilaiden tarkkaavuutta erilaisissa oppimisympäristöissä. Parhaimmillaan opetussuunnitelma voi tukea näiden taitojen haltuunottoa sekä työrauhan rakentamista, kun opettajan ohjaustaidot muuttuvat toistuvan harjoittelun kautta.

Hyvät työkalut ja raamit eli myönteiset elementit tukevat käyttäytymisen ohjaamista ja tukevat työrauhaa opetustuokioissa:

- eriyttäminen – hyvä oppimateriaali alas- ja ylöspäin eriyttämiseen
- ”pedagoginen digitasapaino” – opettajan mahdollisuus itse harkita digi- ja tavallisen pedagogiikan tasapainottamista työrauhaa tukevaksi
- tunnetaitojen vahvistaminen – tunnetaito-ohjelmat kannustus ja osallistuminen – oppilaiden vahvuuksien vahvistamisen kautta
- liikkumisen lisääminen – nyt luvallista, mm. YouTubessa erilaisia liikkuvuusmenetelmiä
- ympäristön ja eri tilojen hyödyntäminen – tarvitaan struktuuri sekä mallintamisen tavat

Käyttäytymisen ohjaus oppilasryhmissä – huomio tarkkaavuuden suuntaamisessa ja ylläpitämisessä

On tärkeää, että oppituntien aloitukset ja lopetukset (ensimmäiset ja viimeiset 5 min.) on toteutettu huolella eli ”henkiset seinät” ovat pystyssä, joiden varaan opetustuokio rakentuu. Tällä on iso vaikutus työrauhaan. Kun oppilaan tarkkaavuus on suunnattu oikeaan asiaan, oppiminenkin mahdollistuu.

Esimerkkejä henkisten seinien rakentamisesta:

Aloitus: Opettaja miettii valmiiksi, millä tavalla oppilaat tulevat luokkatilaan ja miten heitä otetaan vastaan (Olen opettajana teitä varten!). Opeta oppilaalle, mitä tehdään, jos tulee myöhässä oppitunnille, ettei häiritse oppitunnin kulkua, esimerkiksi monisteet löytyvät tietyllä paikalla tai kysyy kaverilta ohjeet. Tunnin aloitusta rauhoittaa, jos kaikki alussa nousevat ylös ja toivottavat kaikille hyvää päivää. Puhelimet kerätään pois jne.

Lopetus: Kun tunti loppu, kellon soiton ei tulisi tarkoittaa, että kaikki ryntäävät heti ovelle. Opeta oppilaille lopetusrutiinit. Esimerkiksi luokka jätetään siistiksi seuraavalla luokalle tai varmistetaan, että kaikki ovat saaneet läksyt merkittyä tai kiittämällä opetustuokiosta.

Ohjausta edeltävät tekijät eli työrauhaa ennaltaehkäisevästi

Koulutus antaa eväitä oppitunnin rakenteen suunnitteluun, tehtävien tavoitteistamiseen, toiminnan pysäyttämiseen ja tarkkaavuuden suuntaamiseen sekä fyysisen ympäristön järjestämiseen oppimista tukevaksi. Lapsilla ei ole vielä kehittynyt sosiaalisesti sopivia keinoja motorisen levottomuuden hallitsemiseen. Koulutuksessa opettajia ohjataan vaikuttamalla motorisen toiminnan kanavointiin sallitulla tavalla luomalla säännöt esimerkiksi liikkumisen ja välineiden käyttöön, mikä ei häiritse toisia. Lisäksi saadaan vinkkejä, kuinka opettaja voi aloittaa tai pysäyttää ryhmän tai toiminnon ja kuinka opettaja voi tukea oppituntien eri vaiheissa oppilaiden toiminnanohjauksen taitoja.

Ohjausta seuraavat tekijät ja palautteen merkitys

Palautteen antaminen on opetuksessa yllättävänkin usein alikäytetty keino. Palaute on tärkeää ja sen antaminen ja vastaanottaminen ovat harjoiteltavissa olevia taitoja. Koulutuksessa kiinnitetään huomiota palautteen antamisen tapaan, jotta palaute olisi tehokasta ja rakentavaa:

- Johdonmukaisuus: palautteen anto tavaksi
- Välittömyys: heti tai viimeistään tunnin päätteeksi, varsinkin pienten oppilaiden kohdalla
- Voimakkuus: hyödynnä eri tapoja ja aisteja, esimerkiksi joskus nyökkäys riittää, välttä ristiriitaisuutta
- Konkreettisuus: pelkkä ”hyvä” ei riitä, muuten oppilas ei pysty liittämään sitä siihen, mitä hän on tehnyt oikein. Ei persoonaan vaan tekoon liittyvä palaute. Näin ohjaat palautteella käyttäytymistä.
- Positiivisuus: huomaa pienikin edistyminen virheiden sijaan, päähuomio positiivisessa palautteessa ja myönteisessä vuorovaikutuksessa. Oppilas pyrkii usein toistamaan sitä, mistä hän saa positiivista palautetta

Jos haasteena on löytää oppilaalle positiivista palautetta, koulutuksessa rohkaistaan opettajia harjoittelemaan näkökulman vaihtamisen taitoa. Käännä oppilaan haasteellinen puoli positiiviseksi ja tuo kasvatustilanteissa sitä esiin vahvuutena. Esimerkiksi impulsiivisen oppilaan kohdalla, voi todeta ”Oletko huomannut, että olet todella nopea ja innostuva?”. Tämän jälkeen voidaan yhdessä oppilaan kanssa pohtia tilanteita, joissa nopeudesta on hyötyä ja toisaalta tuoda esille niitä tilanteita, joissa nopeudesta voikin olla enemmän haittaa kuin hyötyä. Näkökulmavaihdos tuottaa hedelmällisempiä keskusteluja myös vanhempien kanssa.

Seuraamuskuulttuuri koulussa joko ruokkii tai ennaltaehkäisee työrauhaongelmia. Koulutuksessa käydään läpi seuraamusten toteuttamisen edellytyksiä sekä pysähdytään miettimään, mihin seuraamuksilla pyritään ja millä tavoin erilaisia seuraamuksia toimeenpannaan.

Oppilaat osaavat hyvin määrittellä, mikä työrauhassa on pielessä ja mitä tulisi muuttaa, joten koulutuksessa kannustetaan opettajia ottamaan heidät mukaan ongelman määrittelyyn, muutostarpeen pohtimiseen, keinojen ideointiin sekä edistymisen arviointiin. Koulutukseen tulevat oppivat ratkaisuanalyysin avulla määrittelemään erityyppisiä kouluongelmia, muuttamaan ongelmat saavutettavissa oleviksi tavoitteiksi ja tuottamaan keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi.

Opettajan kyky hallita luokkatilannetta ei ole riippuvainen opettajan persoonasta, vaan riippuu oikeista toimintatavoista. Toimintatavat voi valita ja niitä voi harjoitella. Ei ole myöskään heikkoutta pyytää tarvittaessa apua toiselta aikuiselta.

Pedagogiset keinot ja yhteiset säännöt

Koulutuksen ennakkotehtävässä pohdittiin, millaisia pedagogisia keinoja osallistujat ovat kokeilleet ja käyttäneet tukeakseen oppilaiden tarkkaavuutta ja työrauhan rakentamista ryhmässä ja mitkä keinot ovat parhaiten toimineet. Selkeitä sääntöjä, toistuvia rutiineja ja opettajan johdonmukaista toimintaa pidettiin hyvän työrauhan lähtökohtana. Osallistujat olivat pyrkineet strukturoimaan opetusta sekä kiinnittämään erityistä huomiota selkeisiin ja lyhyisiin ohjeisiin. Selkeitä rutiineja, sääntöjä ja toimintatapoja sekä selkeää rakennetta koulupäivissä pidettiin tärkeinä. Osallistujat olivat myös pyrkineet tauottamaan oppitunnit säännönmukaisesti ja siten, että oppilaat tietävät, milloin ja millaisia tauot ovat. Oppitunteja oli myös rakennettu niin, että eri tyyppiset tehtävät vuorottelevat. Työrauhaa ja tarkkaavuutta koettiin helpottavan sen, että tehtävät olisivat oppilaan taitotason mukaisia ja samaan aikaan riittävän haastavia. Osa oli myös luonut rutiineja luvalliseen liikkumiseen luokassa ja osalla oppilaista oli otettu käyttöön apuvälineitä. Osallistujat olivat myös pohtineet, millainen istumajärjestys olisi mahdollisimman hyvä työrauhalle. Myös yhdessä oppilaiden kanssa oli mietitty ohjeita, joilla saataisiin ylläpidettyä työrauhaa. Odotusten ja tavoitteiden näkyväksi tekemistä ja toivotun käytöksen huomaamista pidettiin tärkeänä. Työrauhan rakentamisen katsottiin lähtevän opettajasta, mutta siihen todettiin vaikuttavan myös niin oppilaat kuin koko muu koulu. Yhteistyön merkitys, oikea-aikainen positiivinen palaute sekä oppilaiden ja opettajien välisen luottamuksen rakentaminen koettiin tärkeiksi tekijöiksi työrauhan rakentamisessa.

Ennakkotehtävässä osallistujat pohtivat lisäksi sitä, minkälaisia sääntöjä he ovat pitäneet omassa opetuksessaan tärkeinä ja miten sääntöjen mukaista toimintaa oppilaiden kanssa kannattaa harjoitella. Toisten arvostamista ja yhdessä tekemistä pidettiin tärkeinä ja tunne- ja vuorovaikutustunneilla niitä harjoiteltiinkin useissa luokissa konkreettisesti. Työrauhan antaminen toisille ja se, ettei ketään kiusata, olivat keskeisimpiä sääntöjä. Säännöistä keskusteltiin yhdessä oppilaiden kanssa ja niistä muistuteltiin oppilaita säännöllisesti. Yhdessä sovitut säännöt

olivat myös kuvallisena luokan seinällä. Oppilaita pyrittiin kannustamaan toivottuun käyttäytymiseen ja käytössä oli myös erilaisia palkkiojärjestelmiä. Palautteen antamisessa pyrittiin keskittymään enemmän positiiviseen kuin negatiiviseen palautteeseen. Palautetta pyrittiin antamaan erityisesti tilanteissa, joissa toivottua käyttäytymistä esiintyy.

